

INKLYUZIV TA'LIM SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA KADRLARGA QO'YILADIGAN TALABLAR MAZMUNI.

Usmanova Saodat Erkinovna

*Termiz davlat pedagogika instituti, maktabgacha ta'lim fakulteti, maktabgacha
ta'lim nazariyasi kafedrası o'qituvchisi*

Ijtimoiy himoya sohasida amalga oshirilayotgan barcha islohotlar davlatimizning mehr-muruvvatga qaratilgan siyosati izchilligi va mantiqiy davomliligi belgisidir. Yurtimizda 2020-yil 23-sentabr kuni 11-bob va 75-moddani o'z ichiga qamrab oluvchi yangi tahrirdagi "Ta'lim to'g'risida" Qonun qabul qilindi. Ushbu qonunning maqsadi O'zbekiston Respublikasida fuqarolarga ta'limtarbiya berish, kasb-hunar o'rgatishning huquqiy asoslarini va ta'lim sohasidagi davlat siyosatining asosiy prinsiplarini belgilash hamda har kimning bilim olishdan iborat konstitutsiyaviy huquqini ta'minlashdan iboratdir.

Yangi tahrirdagi "Ta'lim to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasi Qonunining 9, 20, 34, 38, 46, 50, 51, 52 va 55-moddalari imkoniyati cheklangan shaxslar ta'limtarbiyasiga qaratilganligi, Hukumatimiz tomonidan olib borilayotgan ijtimoiy

himoya siyosatining yaqqol isbotidir. Jumladan 55-moddada Jismoniy, aqliy, sensor (sezgi) yoki ruhiy nuqsonlari bo'lgan bolalarni (shaxslarni) o'qitish hamda tarbiyalash vazifasiga qaratilgan bo'lib, Davlat jismoniy, aqliy, sensor (sezgi) yoki ruhiy nuqsonlari bo'lgan bolalarning (shaxslarning) davlat ixtisoslashtirilgan ta'lim muassasalarida, umumiy o'rta, o'rta maxsus, professional ta'lim muassasalarida inklyuziv shaklda bepul umumiy o'rta, o'rta maxsus, professional va maktabdan tashqari ta'lim olishini ta'minlaydi. Jismoniy, aqliy, sensor (sezgi) yoki ruhiy nuqsonlari bo'lgan, shuningdek uzoq vaqt davolanishga muhtoj bo'lgan bolalarni o'qitish hamda tarbiyalash uchun davlat ixtisoslashtirilgan ta'lim muassasalari tashkil etiladi. «Umuman olganda, har qanday jamiyat taraqqiyotida hal qiluvchi rol ni ushbu jamiyatning kelajagi bog'liq bo'lgan yosh avlodning sog'lom va barkamol rivojlanishi o'ynaydi. Shuning uchun islohotlarimizni kengaytirish va samaradorligini yanada oshirish masalalarida biz zamonaviy bilim va ko'nikmalarga ega bo'lgan g'ayratli, tashabbuskor, har tomonlama rivojlangan yoshlarimizni o'zimizga tayanch deb bilamiz», dedi davlat rahbari. U mamlakatda yangi Uyg'onish davrining poydevorini shakllantirish uchun yangi Xorazmiy, Beruniy, Ibn Sino, Ulug'bek, Navoiy va Boburlarni tarbiyalash uchun muhit va sharoit yaratish zarurligini ta'kidladi. «Bizning eng ustivor vazifamiz ulkan maqsadlarni belgilash va ularga erishish uchun vakolatli yoshlarni yaratish bo'lishi kerak. Shundagina bolalarimiz xalqimizning azaliy orzularini amalga oshiradigan haqiqiy kuchga aylanadi», «Ishonchim komilki, biz qudratli ijodiy salohiyatga ega bo'lgan bunday bilimli yoshlar bilan birgalikda yangi O'zbekistonni barpo etamiz», dedi Shavkat Mirziyoyev.

Davlat ixtisoslashtirilgan ta'lim muassasalarida ta'lim oluvchilar davlat ta'minotida bo'ladi" deb belgilab qo'yilgan. Imkoniyati cheklangan shaxslarning jamoada teng huquqli hayot kechirishlari uchun ijtimoiy moslashuv(adaptatsiya)ni shakllantirish, ular uchun maxsus ta'lim tizimini takomillashtirish hamda inklyuziv ta'limni joriy qilish, pedagogik kadrlar sifatini oshirish, rehabilitatsion va abilitatsion tadbirlar faoliyatini kengaytirish va korreksion amaliyotga innovatsion texnologiyalarni keng joriy etish bo'yicha bugungi kunda ko'plab tadqiqot ishlari amalga oshirilmoqda. Davlatimiz imkoniyati cheklangan bolalar to'g'risida alohida g'amxo'rlik qiladi. Ya'ni ularning salomatligini saqlash, mehnat qilish, bilim olish va kasb o'rganish, uy-joyli bo'lish va boshqa ijtimoiy-iqtisodiy huquqlarni ro'yobga chiqarishda to'siqlarni bartaraf etish maqsadida qonunlarda ko'zda tutilgan shakllarda ularga ijtimoiy yordam berish yo'li bilan ularning xos kamol topishlari, ijodiy va ishlab chiqarish imkoniyatlarini hamda qobiliyatlarini ro'yobga chiqarishlari uchun zarur shart-sharoit yaratib beradi. Respublikamizni ijtimoiy, iqtisodiy rivojlanishini, milliy qadriyatlarimiznie'tiborga olgan holda xamda tarixiy shakllangan maxsus ta'lim tizimidan voz kechmasdan, qisqartirmasdan, aksincha umumta'lim bilan uzviy bog'lanib hamkorlikda inklyuziv integratsiya ta'limiga bosqichma-bosqich o'tib borishning milliy modulini yaratish maqsadga muvofivdir.

Kelajakda maxsus ta'lim muassasalari umumta'lim muassasalari uchun korreksion fanlar uslublari bo'yicha maslahat beruvchi markaz vazifasini bajarishi lozim. Bugungi kunda Respublikamizda imkoniyati cheklangan bolalarni inklyuziv ta'limga jalb qilish borasida bir qator ilmiy-amaliy tajribalar olib borilmoqda. Juda ko'plab davlatlarda maxsus yordamga muhtoj bolalarni kamol toptirishda kompensator imkoniyatlarni rivojlantirish hamda ijtimoiy moslashtirishni to'laligicha yo'lga qo'yish maqsadida umumta'lim maktablarida ta'lim berish davlat siyosati rejasiga kiritilgan. "Ta'lim tizimi deb yozadi L.S.Vigotskiy - nuqsonli bolani tarbiyalashning asosiy vazifasi boladagi nuqsonlarni kompensatsiya qilish va uning xayotga integratsiyasini ta'minlashdan iboratdir. Buning uchun shunday ta'lim tizimini yaratish kerakki, maxsus yordamga muhtoj bola o'qish jarayonida har tomonlama rivojlansin". L. S. Vigotskiy umumiy va maxsus ta'limni uyg'unlashtiradigan ta'lim tizimini tashkil etishda maxsus yordamga muhtoj bolalarni umumta'lim tizimida o'qitishni e'tirof etadi. Inklyuziv ta'lim bir qator kadrlar zimmasiga ulkan mas'uliyatlarni yuklaydi. Hamda yordamchi pedagoglarga nisbatan ehtiyoj tug'iladi. Inklyuziv ta'limda alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan bolalarga individual ta'lim dasturlarini o'zlashtirishda maxsus pedagoglar va tyutorlar (yordamchi pedagog xodimlar) Umumiy o'rta ta'lim muassasalarida o'z faoliyatlarini amalga oshirishadi. Inklyuziv sinf o'qituvchisi umumiy o'rta ta'lim muassasa vazifalarini bajarish bilan birgalikda Inklyuziv ta'limning dolzarb masalalari, muammolar va ularning yechimlari imkoniyati cheklangan bolaning jismoniy va ruhiy rivojlanishini va bilish faoliyatini korreksiyalashi, ta'lim samaradorligini oshiruvchi metodlarni qo'llashi hamda o'zo'zini nazorat qila olish ko'nikmalarni maxsus ehtiyojli bolalarda hosil qila olishi kerak.

Inklyuziv sinf tarbiyachisi inklyuziv sinf o'qituvchisi, maxsus pedagog, ota-onalar hamda boshqa mutaxassislar bilan hamkorlikda o'z ishini amalga oshirishi lozim. Sog'lom va imkoniyati cheklangan bolalar bilan olib boriladigan mashg'ulotlarni rejalashtirishda tarbiyachi bolalar orasida ijobiy ijtimoiy muhitni yarata olishi kerak.

Inklyuziv ta'lim muassasasida psixolog faoliyati muhim o'ringa ega. Chunki Psixologning faoliyati har bir bolaning ruhiy salomatligini himoyalash, ruhiy rivojlanishidagi kamchilklarini bartaraf etish va korreksiyalashga qaratiladi.

Psixolog imkoniyati cheklangan bolani doimiy tarzda psixologik-pedagogik jihatdan kuzatib boradi, har bir bola uchun individual rivojlantirish dasturlarini tuzadi. Imkoniyati cheklangan bolani oilada tarbiyalash bo'yicha ota-onalarga maslahatlar beradi. Eng muhim vazifasi muassasa tarbiyalanuvchilari orasida psixik og'ishlarni oldini olish hamda me'yorida rivojlangan va imkoniyati cheklangan bolalar orasida sog'lom inklyuziv-ruhiy muhitni yaratishdan iboratdir. Inklyuziv ta'lim muassasasi shifokor-pediatri (psixonevrolog) har bir bolaning ruhiy asab holatini doimiy ravishda tekshirib boradi.

Inklyuziv ta'limda kadrlarga qo'yiladigan asosiy talab, barcha bolalarning rivojlanishi uchun qulay bo'lgan muhitni tashkil qilish, bolalarni ta'lim olish, mehnat qilishga bo'lgan barcha ehtiyojlarini qondirish hamda ularni ijtimoiy qo'llab quvvatlash va jamiyatda o'z o'rnini topishga ko'maklashishdan iboratdir.

FOYDALANGAN ADABIYOTLAR:

1. Erkinovna U. S. Technologies Using Interactive Methods in Developing Creative Skills of Preschool Children //Journal of Pedagogical Inventions and Practices. – 2023. – T. 17. – C. 15-17.

2. Erkinovna U. S. ADVANCED FOREIGN EXPERIENCES IN PRESCHOOL EDUCATION //Spectrum Journal of Innovation, Reforms and Development. – 2022. – T. 6. – C. 72-75.

3. U.S. Erkinovna. TRIZ TEXNOLOGIYASI-MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARNING INTELLEKTUAL QOBILIYATLARINI RIVOJLANTIRISH OMILI SIFATIDA // Scientific Impulse 1 (12), 340-343.

4. U.S.Erkinovna. TARBIYACHI NUTQIGA QO'YILADIGAN PEDAGOGIK TALABLAR // INNOVATION IN THE MODERN EDUCATION SYSTEM 3 (29), 144-150.

5. U.S. Erkinovna. PEDAGOGICAL OPPORTUNITIES OF DEVELOPING THE CREATIVE SKILLS OF PRESCHOOL EDUCATIONAL EDUCATORS // Conferencea, 36-39.

6. U.S. Erkinovna Technologies Using Interactive Methods in Developing Creative Skills of Preschool Children //Journal of Pedagogical Inventions and Practices 17, 15-17.

7. Uralovich R. B. EDUCATION AND TRAINING BASED ON ETHNO-PEDAGOGICAL VALUES IN PEDAGOGICAL EDUCATIONAL INSTITUTIONS //Новости образования: исследование в XXI веке. – 2022. – Т. 1. – №. 5. – С. 387-389.

8. U.S. Erkinovna. ADVANCED FOREIGN EXPERIENCES IN PRESCHOOL EDUCATION // Spectrum Journal of Innovation, Reforms and Development 6, 72-75
9. С.Э. Усманова. Возможности Использования Мультимедийных Компьютерных Программ В Развитии Детей Дошкольного Возраста // EUROPEAN RESEARCH: INNOVATION IN SCIENCE, EDUCATION AND TECHNOLOGY, 55-57.
10. Uralovich R. B. THE ROLE OF ETHNOPEDAGOGICAL VALUES IN HUMAN LIFE IN THE VIEWS OF EASTERN THINKERS // Новости образования: исследование в XXI веке. – 2022. – Т. 1. – №. 5. – С. 390-394.
11. U.S. Erkinovna. Triz technologies as a means of developing the grammatical structure of speech in older preschoolers // ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal 12 (4), 176-182.
12. Rayimov B. U. METHODOLOGY OF FORMATION OF ETHNO-PEDAGOGICAL VALUES IN STUDENTS OF PEDAGOGIC HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS // Educational Research in Universal Sciences. – 2023. – Т. 2. – №. 6. – С. 333-336.
13. U.S. Erkinovna. TARBIYACHI-PEDAGOGNING NUTQ TEXNIKASI USULLARI // - Новости образования: исследование в XXI веке, 2022.
14. Rayimov B. U. MECHANISMS OF FORMATION OF ETHNO-PEDAGOGICAL VALUES IN STUDENTS OF PEDAGOGICAL HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS // Educational Research in Universal Sciences. – 2023. – Т. 2. – №. 6. – С. 337-341.